

О.О. Горошанська, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)
Л.М. Маккі, асп. (*ХДУХТ, Харків*)

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТ ДЛЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

При дослідженні фінансового потенціалу виникає необхідність вивчення великої кількості показників, які з різних боків характеризують фінансові ресурси підприємства та можливості щодо їх додаткового залучення. Склад показників оцінки фінансового потенціалу підприємства розглянуто у роботі [1, с. 375]. Деякі з показників є взаємопов'язаними і значною мірою дублюють один одного. Стиснути інформацію шляхом виразу великої кількості вихідних ознак через меншу кількість більш інформативно містких характеристик фінансового потенціалу підприємства дозволить використання методу головних компонент.

Важливою рисою даного методу факторного аналізу є можливість оцінки фінансового потенціалу підприємства на основі одночасного дослідження будь-якої кількості взаємопов'язаних показників, за результатами об'єднання яких виявляються приховані (латентні) першопричини його зміни.

Алгоритм методу головних компонент включає кілька етапів:

1. Формування матриці вихідних змінних – відбір та аналіз вихідних показників..
2. Стандартизація вихідних змінних – усунення неоднорідності у вимірі вихідних показників..
3. Розрахунок кореляційної матриці, що відображає зв'язки вихідних змінних.
4. Знаходження матриці факторних навантажень.
5. Виділення, вимір та інтерпретація головних компонент.

Оптимальна кількість головних компонент визначається за критерієм відсіювання Кеттела «кам'янистий осип», який є графічним зображенням на осі ординат власних чисел кореляційної матриці у низхідному порядку, або на основі критерію Кайзера. З метою змістовної інтерпретації отриманих головних компонент здійснюється ортогональне (варимаксне) обертання даних (метод Varimax normalized).

За результатами оцінки фінансового потенціалу сукупності підприємств торгівлі м. Харкова та області за 2017-2018 рр., яка

виконана за допомогою програми *STATISTICA* фірми StatSoft, визначено 6 головних компонент.

Аналіз структури першої компоненти показав, що визначальними показниками, на основі яких можна інтерпретувати її зміст, є: рентабельність капіталу, рентабельність власного капіталу, продуктивність праці, капіталовіддача. Тому дану компоненту було ідентифіковано як фактор «ефективність використання ресурсів підприємства». Її внесок у загальну дисперсію становить 16,8 %. Додатний знак факторного навантаження на показники цієї групи свідчить про те, що всі вони однаково взаємодіють з фактором.

Висока кореляція між коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом та факторною віссю другої компоненти дає підстави ідентифікувати її як фактор «фінансова стійкість підприємства». Показники фінансової стійкості пояснюють 15,6 % загальної дисперсії фінансового потенціалу підприємства.

Третій за значущістю фактор пояснює 14,4% дисперсії та характеризує ділову активність підприємства: коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності необоротних активів, коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності власного капіталу.

Четверта факторна вісь сильно корелює з коефіцієнтами співвідношення вхідного та вихідного фінансових потоків, рівномірності вхідного фінансового потоку, співвідношення доходів та зовнішніх надходжень. Тож третю компоненту, частка якої у загальній дисперсії становить 14,3 %, можна визначити як фактор «руху фінансових ресурсів підприємства».

П'ятий фактор інтерпретовано як фактор, що визначає платоспроможність підприємства. Показники платоспроможності пояснюють 13,6 % загальної дисперсії фінансового потенціалу підприємства. Група показників розміщення фінансових ресурсів в активи (частка активної частини основних засобів, частка простроченої дебіторської заборгованості, індекс постійного активу) є найменш значимою та характеризує 11,8% загальної дисперсії.

На основі розрахованих значень головних компонент можна здійснити інтегральну оцінку фінансового потенціалу підприємства.

Список інформаційних джерел

1. Маккі Л.М. Горошанська О.О. Методичний інструментарій оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 372–377.